

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ

**Циклова комісія економіки, соціально-гуманітарних та
фундаментальних дисциплін**

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни « Правознавство» вибіркових компонент освітньо-
професійної програми освітньо-професійної програми першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти

Авіаційний транспорт

272 Авіаційний транспорт (Оператор безпілотних літальних апаратів)

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 22.02.2024 №2

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 17.01.2024 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.02.2024 №2

Розглянуто на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, протокол від 05.01.2024 № 14

Розробник: викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки, спеціаліст вищої категорії Хомяк О.В.

Рецензенти:

1. Викладач Кременчуцького національного університету ім.М.Остроградського, к.пед.наук, доц., доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Сошенко С.М.
2. Викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін та фізичної підготовки Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, к.пед.н, викладач вищої категорії Кірюхіна М.В.

1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №2							
Тема № 1: Виникнення держави і права	14	2	-	2		10	залік
Тема № 2: Основи конституційного права .	14	2	-	2		10	
Тема №3: Основи трудового права України	12	2	-			10	
Тема № 4: Основи цивільного права та цивільного процесу	15	2	-			13	
Тема № 5: Основи кримінального права .	10	-	-			10	
Тема № 6: Основи адміністративного права.	10	-	-			10	
Тема № 7: Основи фінансового права.	10	-	-			10	
Тема № 8: Основи сімейного права	10	-	-			10	
Тема № 9: Нотаріат в Україні	10	-	-			10	
Всього за семестр №4	105	8		4		93	

2. Методичні вказівки до практичних занять

Тема 1: Виникнення держави і права.

Практичне заняття 1: Виникнення держави і права.

Навчальна мета заняття: Визначення форми правління, форми державного устрою, форми державного (політичного) режиму, вивчення механізму держави, його особливостей та структурних елементів.

Визначення права в системі суспільних наук, його функції та завдання.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і елементи форми держави.
2. Поняття та структура механізму держави. Державний апарат.
3. Принципи організації та функціонування механізму держави.
4. Поняття, ознаки та класифікація державних органів.
5. Поняття органів місцевого самоврядування та їх співвідношення з механізмом держави.
6. Поняття та класифікація функцій держави.
7. Поняття права.
8. Система права.
9. Функції права.
10. Загальна характеристика основних галузей права України.
11. Поняття, структура, види правовідносин.
12. Правопорушення: поняття, склад, види.
13. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види.

Методичні рекомендації:

Визначення категорії форма держави передбачає поєднання в єдину систему її структурних елементів: форми державного устрою, форми державного правління, форми державного політичного режиму, що відображають процес формування та реалізації державної влади. Аналіз форми державного устрою передбачає висвітлення особливостей територіальної організації влади, а також потребує приділення окремої уваги питанню про суперечливу категорію “конфедерація”. Характеристика форми державного правління вимагає висвітлення особливостей процесу формування, звітності та відповідальності вищих виконавчих органів державної влади. Форма державного політичного режиму може бути більш ретельно визначена шляхом класифікації всіх видів режиму за критерієм демократичності. Особливу увагу слід звернути на форму сучасної Української держави згідно Конституції України 1996 р.

Розглядаючи поняття такої правової категорії як механізм держави, слід звернути увагу на складові елементи, зокрема на державний апарат та підприємства, установи, організації, що забезпечують його діяльність. При цьому особливу увагу необхідно приділити принципам організації та функціонування механізму держави, оскільки вони безпосередньо визначають напрямки його діяльності.

Характеризуючи поняття та ознаки державних органів потрібно докладно дослідити критерії їх класифікації та їх державно-владні повноваження і компетенцію. Особливу увагу слід приділити законодавчим, виконавчим та судовим органам.

Розглядаючи сьоме питання слід враховувати багатозначність терміну "право", у зв'язку з чим необхідно виявити відмінність між природним і позитивним (юридичним) правом, а також дати визначення суб'єктивного і об'єктивного позитивного права. Основна увага повинна бути приділена

ознакам об'єктивного позитивного права, детальний аналіз яких дозволить дати розгорнуте визначення об'єктивного права, яке Ви і будете переважно використовувати у подальшому. Значущим аспектом цього питання є також співвідношення понять "право" і "закон", що є подібним до співвідношення понять "зміст" і "форма".

Обов'язковими елементами наступного питання є поняття функцій права, перелік загальносоціальних функцій права, перелік і характеристика спеціально-юридичних функцій права. Для кращого запам'ятовування змісту питання види функцій варто зобразити у вигляді опорної схеми ("дерева").

Центральним за значенням питанням теми можна вважати питання про систему права. Відправною точкою у ньому є визначення поняття "система права", в якому відображаються її елементи та взаємозв'язок між ними. Оскільки первинним елементом системи права як цілісного комплексу взаємопов'язаних і взаємодіючих чинних юридичних норм певної держави є правова норма, насамперед слід дати визначення норми права і ознайомитися з її структурою (елементами цієї структури, як відомо, є гіпотеза, диспозиція і санкція). Теоретично і практично значущою є класифікація норм права, для якої Вам потрібно використати не менше п'яти критеріїв.

Наступний крок - з'ясування підстав (критеріїв) об'єднання правових норм в інститути, підгалузі й галузі права. Такими критеріями виступають предмет і метод правового регулювання. Крім визначення цих понять Вам слід виявити перелік найхарактерніших методів правового регулювання (поряд з іншими класифікаціями в якості найпростішого Вам пропонується поділ методів на метод заборони, наказу, дозволу і рекомендації).

Опанування змісту понять "норма права", "предмет правового регулювання", "метод правового регулювання" відкриває Вам шлях до розуміння природи галузі права та відмінностей між окремими галузями права. Зверніть увагу на те, що й інститут, і підгалузь, і галузь права являють собою сукупність юридичних норм. Але лише у визначенні галузі права йдеться про метод регулювання, характерний саме для неї.

Аналізуючи визначення інституту, підгалузі й галузі права варто звернути увагу і на відмінність у позначенні кола суспільних відносин, які регулюються відповідною сукупністю правових норм: для галузі - це "сфера однорідних суспільних відносин", для підгалузі - "вужча за галузь група однорідних суспільних відносин", для інституту - лише "вид чи сторона однорідних суспільних відносин". Важливим аспектом питання про систему права є також класифікація інститутів і галузей права.

Переходячи до наступного питання теми - джерела права - доцільно виявити його взаємозв'язок з попереднім: система права розглядається як внутрішня форма права, тоді як джерела права - це його зовнішня форма. В якості обов'язкових елементів питання включає: визначення поняття "джерела права" (у формальному, а не матеріальному розумінні); характеристику видів джерел права та з'ясування значення кожного з них для сучасних правових систем і, передусім, для правової системи України.

Головна увага повинна бути приділена нормативно-правовому акту: його поняттю, ознакам, видам (закон та підзаконний нормативний акт) та їх різновидам.

Важливе теоретичне і практичне значення має встановлення відмінності між правом (системою права) і законодавством (системою законодавства): якщо система права - це сукупність упорядкованих юридичних норм, то система законодавства - це сукупність взаємопов'язаних нормативно-правових актів певної держави. Спеціальної уваги заслуговує питання про форми систематизації законодавства і, передусім, про кодифікацію та сучасний стан кодифікаційного процесу в Україні.

Правовий аналіз різноманітних життєвих ситуацій є неможливим без належного засвоєння змісту питання про правові відносини і юридичні факти. Розглядаючи поняття, структуру і види правових відносин, слід постійно мати на увазі, що правові відносини - це конкретні (не абстрактні) життєві відносини, врегульовані нормами права. Для їх виникнення необхідні три умови, якими є наявність: а) суб'єкта права; б) юридичної норми, адресованої цьому суб'єкту; в) юридичного факту, який породжує виникнення у суб'єкта певних прав і обов'язків на підставі юридичної норми. Необхідно приділити увагу і класифікації юридичних фактів (насамперед, їх поділу на види за ознакою наявності волі суб'єктів).

Вивчення питання про правопорушення слід розпочати з відновлення у пам'яті змісту охоронної функції права і пов'язаної з існуванням такої функції наявності охоронних норм права, інститутів права, правових відносин. Всі ці елементи правової дійсності спрямовані на недопущення правопорушень як протиправних, суспільно небезпечних або суспільно шкідливих, винних діянь особи. Дане питання теми передбачає аналіз поняття правопорушення, його складу (сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак) і видів (злочини і проступки). Особливо уважно слід розглянути елементи складу правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), а також критерії розмежування злочинів і проступків.

Питання про юридичну відповідальність є логічним продовженням попереднього, оскільки, підставою притягнення особи до юридичної відповідальності є наявність в її поведінці складу правопорушення. Необхідно опрацювати такі аспекти питання: поняття ретроспективної (негативної) юридичної відповідальності, її ознаки, функції, принципи і види.

Теми рефератів:

1. Особливості унітарних та федеративних форм державного устрою.
2. Конфедерація – суперечливість наукових підходів.
3. Сучасні різновиди форм державного правління.
4. Державний політичний режим: поняття та різновиди.
5. Форма сучасної української держави.
6. Сучасна структура механізму української держави.
7. Апарат Української держави за Конституцією України.

8. Апарат органів місцевого самоврядування як ознака демократичної держави.

9. Класифікація функцій держави.

10. Внутрішні функції сучасної української держави.

11. Поняття права та його ознаки.

12. Система права: норма, інститут, галузь права.

13. Джерела (форми) права. Закони і підзаконні нормативні акти.

14. Правомірна поведінка: необхідність сучасного життя.

15. Основні причини вчинення правопорушень та способи їх попередження.

16. Суб'єкт правопорушення: види, ознаки, особливості.

17. Презумпція невинуватості – гарантія прав підозрюваних.

18. Види юридичної відповідальності.

Література:

Базова: 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60.

Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19.

Тема 2: Основи конституційного права.

Практичне заняття 2: Основи конституційного права.

Навчальна мета заняття: визначення поняття "конституція", визначити головні ознаки державного ладу України, Основи конституційного ладу України.

Кількість годин 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття конституційного права. Джерела конституційного права в Україні.

2. Розвиток конституційного процесу в умовах незалежності України. Структура конституції України.

3. Державна влада в Україні та її поділ на законодавчу, виконавчу та судову.

4. Президент, як голова держави Україна.

5. Державна символіка та мова в Україні.

Методичні рекомендації:

Розгляд першого питання варто розпочати із загальнотеоретичної тези про те, що всі галузі права розрізняються за двома критеріями: за предметом і методом правового регулювання. Слід мати на увазі, що в підручниках з конституційного права України містяться різні визначення даної галузі та її

предмету. Вони не є протилежними, а є свідченням авторського підходу до визначення даних явищ. Найбільш лаконічним є визначення конституційного права як галузі, що регулює найважливіші (фундаментальні) політико-правові відносини. Слід звернути увагу на те, що означає «політичний зміст» і «правова форма» відносин, що складають предмет конституційного права. При розгляді джерел конституційного права в Україні слід враховувати те, що правова система України тяжіє до континентальної (романо-германської) правової сім'ї, де провідне місце серед джерел права визнається за нормативно-правовими актами. Необхідно сформулювати визначення нормативно-правового акту, здійснити їх конституційно-правову класифікацію. Варто також мати на вазі, що з розвитком вітчизняного конституціоналізму дедалі більшого значення в системі джерел конституційного права України відіграють правові звичаї та нормативні договори (особливо міжнародні). У межах конвергенції правових систем цілком можливо, що в подальшому в якості джерел вітчизняного конституційного права застосовуватимуться й правові (насамперед - судові) прецеденти.

Термін „конституція" має тривалу історію і на сьогодні вживається в кількох значеннях, насамперед як „конституція юридична" і „конституція фактична". Необхідно з'ясувати зміст кожного з названих понять, розкрити співвідношення між ними. Слід також звернути увагу на формальний і матеріальний аспекти юридичної конституції, пояснити причини і значення такого розмежування. Розкриваючи юридичні властивості конституції, слід навести їх перелік та зміст, акцентуючи увагу на тому, що окремі з них мають матеріальний (змістовний) характер, а інші - формальними (зовнішніми); проте лише в комплексі вони дають змогу чітко відмежувати конституцію від усіх інших нормативно-правових актів.

Державний орган. Ознаки органу державної влади. Класифікація органів держави (за способом створення, за шляхом формування, за компетенцією, за місцем в системі державного апарату, за порядком прийняття рішень, за характером і змістом діяльності). Поняття законодавчої влади. Органи законодавчої влади. Парламент. Поняття виконавчої влади та органи виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади. Судова влада. Поняття судової влади. Суд. Конституційний суд. Суд присяжних.

Метою розгляду даного питання є формування цілісного уявлення про роль і місце Президента України в державному механізмі Української держави. Необхідно провести аналіз чинного Закону України „Про вибори Президента України. Слід вказати види виборів глави держави, за якою виборчою системою вони проводяться, хто має право висувати кандидатів у Президенти України тощо. Особливу увагу слід приділити порядку набуття повноважень новообраним Президентом України. Також передбачається визначення прерогативних, предметних та інструментальних функцій Президента України, а також похідних від них повноважень. При цьому варто звернутися не тільки до Конституції України, але й до галузевого

законодавства. Особливу увагу слід приділити підставам та порядку усунення Президента України з посади в порядку імпічменту.

Державна символіка. Державний Прапор. Державний Герб. Державний Гімн. Законодавче регулювання мовного питання в Україні.

Теми рефератів:

1. Особливості предмета конституційного права України.
2. Механізм внесення змін і доповнень до Конституції України.
3. Безпосереднє народовладдя в Україні.
4. Особливості мажоритарної виборчої системи.
5. Порядок проведення референдумів в Україні.
6. Становлення українського парламентаризму.
7. Інститут депутатської недоторканості.
8. Роль Президента України як гаранта державного суверенітету.
9. Процедура імпічменту Президента.

Література:

Базова: 1, 2, 3, 24, 29, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 60.

Допоміжна: 2, 4, 5, 7, 8, 19, 20.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Балинська, О.М. Проблеми теорії держави і права : навч. посібник : Рекомендовано МОН України / О.М. Балинська, Т.З. Гарасимів. - Львів : Вид-во ЛьвДУВС, 2010. - 416 с.
2. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с. ISBN 978-617-5
3. Ведерніков, Ю.А. Теорія держави і права : навч. посіб. : Рекомендовано МОН України / Ю.А. Ведерніков, А.В. Папірна. - К. : Знання, 2018. – 334 с.
4. Ведерніков, Ю.А. Теорія держави та права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / Ю.А. Ведерніков, В.С. Грекул. - К. : Центр навч. літ., 2005. - 224 с.
5. Жаровська, І.М. Теорія влади : навч. посіб. / І.М. Жаровська. - Харків : Право, 2016. - 237 с.
6. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.. - Харків : Право, 2009. - 584 с.
7. Загальна теорія держави і права : підручник. - Х. : Право, 2010. - 584 с.
8. Загальна теорія держави і права : підручник. - Х. : Право, 2011. - 584 с.

9. Каткова, Т.Г. Теорія держави і права : навч. посіб. у визначеннях і табл. / Т.Г. Каткова. - Х. : Право, 2014. - 96 с.
10. Кельман, М.С. Загальна теорія держави і права : підручник. - К. : Кондор, 2008. - 478 с.
11. Кельман, М.С. Загальна теорія держави та права : підручник. - Львів : Новий Світ-2000, 2007. - 584 с.
12. Кириченко, В.М. Теорія держави і права: модульний курс : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / В.М. Кириченко, В.М. Кириченко, О.М. Куракін. - К. : Центр учб. літ., 2010. - 264 с.
13. Котюк, В.О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / В.О. Котюк. - Київ : Атіка, 2005. - 591 с.
14. Кравчук, М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / М.В. Кравчук. - Київ : Атіка, 2003. - 287 с.
15. Крестовська, Н.М. Теорія держави і права: Елементарний курс : навч. посібник / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва. - Х. : Одіссей, 2008. - 432 с.
16. Крестовська, Н.М. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести : підручник / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва. - Київ : Юрінком Інтер, 2015. - 584 с.
17. Кузьмін, С.А. Теорія держави та права в питаннях і відповідях : посібник. - Київ : Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2015. - 122 с.
18. Мала енциклопедія теорії держави і права. - К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. - 368 с.
19. Олійник, А.Ю. Теорія держави і права України : навч. посіб. / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарєв, О.Л. Слюсаренко. - Київ : Юрінком Інтер, 2001. - 175 с.
20. Онупрієнко, А.М. Місцеві органи влади в механізмі демократичної держави: теоретико-правовий аналіз : монографія / А.М. Онупрієнко. - Х. : Торсінг плюс, 2009. - 300 с.
21. Осауленко, О.І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / О.І. Осауленко. - Київ : Істина, 2007. - 336 с.
22. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / О.В. Філонов, В.М. Субботін, В.В. Пашутін, І.Я. Тодоров. - К : Знання, 2006. - 215 с.
23. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін : навч. посіб.. - К. : Знання, 2008. - 216 с.
24. Основи держави і права України : підручник : Затверджено МОН України / В.Л. Ортинський, В.К. Грищук, М.А. Мацько та ін.. - К. : Знання, 2008. - 583 с.

25. Попович, В.М. Теорія держави і права : концепція, праксеологія та методологія розвитку : монографія / В.М. Попович. - Київ : Юрінком Інтер, 2015. - 384 с.
26. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XVI регіон. наук.-практ. конф. (8-9 лют. 2010 р.). - Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2010. - 424 с.
27. Проблеми теорії та історії держави і права : зб. статей / редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін.. - Львів; К. : ЛьвДУВС, 2011. - 164 с.
28. Рудик, П.А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. / П.А. Рудик. - Київ : Алерта, 2016. - 287 с.
29. Серeda, Г.П. Проблеми теорії держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / Г.П. Серeda, С.Г. Стеценко. - К. : КНТ, 2009. - 184 с.
30. Скаун, О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник для студ. вищ. закл. освіти. - Харків : Еспада, 2009. - 748 с.
31. Скаун, О.Ф. Теорія права і держави : підручник : затверджено МОН України : . / О.Ф. Скаун. - Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. - 524 с.
32. Собота, К. Принцип правної держави: конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти : пер. з нім. : . / К. Собота. - Київ : ВАІТЕ, 2013. - 608 с.
33. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. - М. : Юристъ, 2002. - 772 с.
34. Теорія держави і права : академічний курс : підручник : затверджено МОН України / О.В. Зайчук, А.П. Заєць, В.С. Журавський та ін.. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 688 с.
35. Теорія держави і права : конспект лекцій / авт.-упоряд.: В.В. Галуцько, Г.О. Пономаренко, В.К. Шкарупа. - Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2007. - 280 с.
36. Теорія держави і права : навч. посіб. / авт.-уклад.: В.В. Галуцько, Г.О. Пономаренко, В.К. Шкарупа. - Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2009. - 148 с.
37. Теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / авт.-уклад.: В.В. Галуцько, М.П. Пихтін, М.М. Новіков та ін.. - Херсон : Херсон. міська друк., 2011. - 261 с.
38. Теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.. - Київ : Юрінком Інтер, 2003. - 368 с.
39. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд.: І.В. Тетарчук, Дяків Т.Є.. - Київ : Центр учб. літ., 2016. - 183 с.
40. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд.: І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. - Київ : Центр учб. літ., 2012. - 183 с.
41. Теорія держави і права : навч. посіб.. - Харків : ХНУВС, 2010. - 277 с.

42. Теорія держави і права : посіб. для підгот. до держ. іспитів / Д.В. Лук'янов, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, Г.О. Христова. - Х. : Право, 2014. - 204 с.
43. Теорія держави і права : посібник для підгот. до держ. іспитів / Д.В. Лук'янов, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, Г.О. Христова. - Харків : Право, 2015. - 204 с.
44. Теорія держави і права : посібник для підгот. до держ. іспитів. - Харків : Право, 2016. - 196 с.
1. Теорія держави і права. Державний іспит : навч. посіб. / Ю.М. Оборотов, Н.М. Крестовська, А.Ф. Крижанівський, Л.Г. Матвєєва. - Х. : Одиссей, 2010. - 256 с.
2. Теорія держави і права. Державний іспит : навч. посіб.. - Х. : Одиссей, 2008. - 256 с.
3. Теорія держави і права: Державний іспит. - Х. : Одиссей, 2007. - 256 с.
4. Теорія держави та права : навч.-метод. посіб. / за ред. О.В. Фандалюка, І.П. Зеленко. - Кіровоград : Кіровогр. юрид. ін-т ХНУВС, 2006. - 307 с.
5. Теорія держави та права : підручник : (за вимогами кредит.-модул. системи навч.) : Затверджено МОН України / Є.О. Гіда, Є.В. Бізозьоров, А.М. Завальний та ін.. - К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. - 576 с.
  1. Теорія права і держави : підручник : . / І.В. Борщевський, А.С. Васильєв, Л.М. Зілковська та ін.. - К. : КНТ, 2010. - 464 с.
  2. Тимченко, С.М. Теорія держави і права : практикум для студ. юрид. фак. : рекомендовано МОН України / С.М. Тимченко, Л.Г. Удовика. - К. : Центр учб. літ., 2008. - 248 с.
  3. Шульга, А.М. Теорія держави і права : навч. посіб. : стислий курс : / А.М. Шульга. - Х. : Б.в., 2010. - 260 с.
  4. Шульга, А.М. Теорія держави і права : навч. посіб.. - Харків : [Б.в.], 2012. - 260 с.

Допоміжна:

1. Аземша І. Б. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні / І. Б. Аземша // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №2 . - С. 44-47.
2. Андрушко І. П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст / І. П. Андрушко // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 137-141.
3. Андрущакевич Ю. В. Конкретизація правових норм: поняття та природа / Ю. В. Андрущакевич // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №2 . - С. 39-44.
4. Арабаджи Н. Б. «Ієрархія цінностей права - актуальність», як другий рівень ціннісної структури правового порядку / Н. Б. Арабаджи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2012 . - Вип. №4 . - С. 24-29.
5. Арабаджи Н. Б. Аксіологеми правового порядку: поняття та види / Н. Б. Арабаджи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2011 . - Вип. №2 . - С. 18-23.

6. Арабаджи Н. Б. Парадигмальні засади аксіологічного виміру правового порядку / Н. Б. Арабаджи // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція» : зб. наук. праць. - Одеса : Фенікс, 2012 . - Вип. №3 . - С. 24-29.
7. Арабаджи Н. Б. Цілісність правового порядку як основа для його цінності / Н. Б. Арабаджи // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №1. – С . 51-55.
8. Афанасьєв Щ. Правопорядок і законність як суттєві ознаки правової держави / Щ. Афанасьєв // Юридична Україна. – 2008 . - № 2 . - С. 17 - 23.
9. Балаклицький А. І. Державна влада та апарат її здійснення як основні ознаки сучасної держави / А. І. Балаклицький // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 56-60.
10. Балаклицький І. І. Загальнотеоретичні аспекти еволюції права в умовах глобалізації / І. І. Балаклицький // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №3 . - С. 39-42.
11. Балтаджи П. М. До питання удосконалення юридичної мови в контексті мовної політики держави / П. М. Балтаджи // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 27-30.
12. Барабаш Ю. Установча влада Українського народу як конституційний феномен // Право України . - 2009 . - №11 . - С. 73-80.
13. Бацько І. М. Правовідношення як ключова категорія теорії права // Право і суспільство . – 2008 . - №6 . - С. 22-27.
14. Беяневич О. Дія закону за колом осіб (на прикладі законодавства про банкрутство) / О. Беяневич // Право України . – 2009 . - № 8 . - С. 79 - 86.
15. Білас Ю. Ю. Вітчизняне правозастосування і методологія дослідження / Ю. Ю. Білас // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2010 . - Вип. 2 . - С. 83 - 91.
16. Білозьоров Є. Юридична відповідальність як передумова правомірної поведінки особи: теоретичні аспекти / Є. Білозьоров // Право України. – 2006 . - № 1 . - С. 50 - 54.
17. Біржакова Є. О. Відображення природних прав людини як вихідна форма буття права в контексті теорії природного права / Є. О. Біржакова // Часопис Київського університету права . – 2012 . - №4 . - С. 33-36.
18. Біржакова Є. О. Властивості права в контексті природно-правового праворозуміння / Є. О. Біржакова // Часопис Київського університету права . – 2011 . - №4 . - С. 60-63.
21. Бірюкова А. Співвідношення звичаю та закону: історичний аналіз / А. Бірюкова // Право України . – 2008 . - № 3 . - С. 41 - 44.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. <http://portal.rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.ac-rada.gov.ua> – офіційний сайт Рахункової палати України.
3. <http://www.ccu.gov.ua> – офіційний сайт Конституційного Суду України.
4. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
5. <http://www.ombudsman.kiev.ua> – офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України.

